
Addenda a l'Informe sobre els béns culturals immaterials

Autor: Comissió Jurídica
Coordinadors: Vicent Álvarez i Vicente Muñoz Puelles
Aprovació: Ple de 28 de febrer de 2011

Nota. L'Informe sobre els béns cultural immaterials es troba al lloc web del CVC <http://cvc.gva.es/archivos/312.pdf>

Antecedents

El Consell Valencià de Cultura ha emés en diverses ocasions informes sobre el caràcter de bé cultural immaterial de determinades activitats o manifestacions, como la festivitat del Corpus de València o les societats musicals.

En el mateix sentit, el Ple de la institució va aprovar, en la seua sessió de 22 de desembre de 2008, amb ocasió de la ratificació per part de l'Estat Espanyol de la Convenció de la UNESCO de data 17 d' octubre de 2003, un primer informe sobre els béns culturals immaterials en el qual es resumia el contingut de l'esmentada convenció internacional i se citava la normativa valenciana en la matèria.

Vist que experiències recents han posat en evidència importants buits legals i interpretatius sobre el particular, resulta oportú emetre un informe com el present, dirigit a facilitar la protecció del patrimoni immaterial i adaptat a les circumstàncies actuals per tal que s'eviten generalitzacions excessives en l'aplicació de les normes existents.

Tractament legislatiu

La Convenció de la UNESCO de l'any 2003, ratificada per Espanya, partia de la consideració inicial dels béns de creació popular que no tenen existència material i que poden ser una aportació a la diversitat cultural i a la creativitat humana. Per això incloïa els usos, les representacions, les expressions, els coneixements i les tècniques, juntament amb els instruments, objectes, artefactes i espais que els són inherents, que les comunitats, els grups i ens alguns casos els individus, reconeixen com a part integrant del seu llegat.

La Llei de patrimoni cultural valencià, a partir de la seua reforma de 2007, enumera en el seu article primer, punts 3 i 4, els béns que constitueixen el nostre patrimoni immaterial. Aquesta disposició estableix tres blocs de béns immaterials a protegir:

- a) El patrimoni etnològic, les creacions, coneixements, tècniques, pràctiques i usos més representatius i valuosos de les formes de vida i de la cultura tradicional valenciana.
- b) Les expressions de les tradicions del poble valencià en les seues manifestacions musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i en especial aquelles que es transmeten oralment, mantenint l'ús del valencià.
- c) Els de naturalesa tecnològica que constitueixen manifestacions rellevants, o fites de l'evolució tecnològica.

Consideracions

Com es pot apreciar, la tradició, la rellevància, la representativitat o l'ús i la potenciació del valencià són criteris significatius per a la declaració d'un bé d'interés cultural immaterial. Per altra banda, en la mateixa Llei s'atribuïx a la Generalitat Valenciana l'obligació de conservar aquest patrimoni i adoptar mesures per a assegurar el manteniment de les tradicions.

Vist que les tradicions poden experimentar canvis en el temps, bé per canvi de costums o de criteris ètics, o bé perquè en alguns casos la innovació es veu com a necessària o convenient, convindria no fixar criteris massa rígids en el moment de declarar un bé d'interés cultural immaterial. Per tant, en les declaracions de béns d'aquest tipus podrien fer-se constar les condicions de la seua permanència o immutabilitat, o la possibilitat de fer-hi canvis o variacions en els casos en els quals siguen aconsellables, tenint sempre en consideració els elements principals del bé.

També, vist que ja en tenim alguna experiència, per analogia caldria un desplegament normatiu que tinguera en compte els casos de tradicions que haurien d'adaptar-se –i en cas contrari desaparèixer—als valors constitucionals, a l'observança dels drets humans, als criteris ètics de les societats modernes, de forma que aquest patrimoni respecte el tractament just dels dos sexes, els drets dels animals a no ser maltractats, el dret de les persones a la salut i a la seguretat, i no incloga pràctiques que perjudiquen l'equilibri mediambiental.

A més, tal i com s'ha previst en el cas d'altres béns patrimonials, caldria un tractament dels béns immaterials que podrien ser declarats BIC diferenciat del d'aquells altres, també valuosos, que haurien de ser considerats béns de rellevància local. En aquest punt, l'actual denominació, amb el terme "local", s'ha demostrat poc afortunada, ja que les administracions locals en fan poc ús, perquè troben que el terme implica la consideració d'inferior o de poca categoria. Així doncs, una denominació més oberta podria ser "béns de rellevància cultural", o "béns culturals representatius". Si s'entén així, caldria procedir a la reforma legal corresponent.

Un apartat força necessari és el relatiu a les mesures de foment, ajut i estímul, ja que en el cas dels béns materials, especialment els immobles, s'ha previst beneficiar-los amb una sèrie de mesures de protecció com ara les excepcions fiscals o tributàries, l'exempció de l'impost de béns immobles (IBI) o les ajudes de l'u per cent cultural. Es tractaria doncs de buscar fórmules equivalents aplicables a les entitats, titulars o instàncies públiques o privades que incorren en despeses pel manteniment de béns culturals immaterials declarats en qualsevol de les categories existents, a fi de compensar-les amb desgravacions o altres avantatges.

CONCLUSIONS

1. La legislació valenciana disposa dels mitjans jurídics escaients per a declarar el grau de protecció dels béns culturals de caràcter immaterial. Tanmateix, cal desplegar-los normativament, per a adaptar-los als valors constitucionals, a la declaració dels drets humans i als criteris ètics de les societats modernes, les quals tenen en compte tant el dret a la salut i a la seguretat de les persones com el tractament just dels dos sexes o el respecte degut als altres éssers vius i al medi ambient.
2. Considerant que també les tradicions poden experimentar variacions en el temps, caldria tenir en compte la possibilitat de fer constar, en la declaració de cada bé cultural de caràcter immaterial, els límits del bé, és a dir les circumstàncies en les quals podria canviar sense atemptar contra els seus elements principals.

3. Considerem que convindria aplicar un tractament diferenciat als béns immaterials que podrien ser declarats BIC i als altres, no menys valuosos, que podrien ser declarats de rellevància local –una denominació que no ens pareix encertada, ja que suggerix una categoria menor, i que per això proposem substituir per “béns de rellevància cultural” o “béns culturals representatius”.
4. Como ja vam suggerir en un altre informe de 2008, considerem necessària la dotació de mesures de foment, ajuda i estímul perquè les entitats, titulars o instàncies públiques o privades que invertixen en la conservació i l’ús dels béns culturals immaterials puguen beneficiar-se d’una sèrie de mesures de protecció i suport, similars a les atorgades als béns culturals materials.
5. Aquest informe es traslladarà a la Presidència de la Generalitat, a la Presidència de les Corts, als Grups Parlamentaris de les Corts, a la Conselleria de Cultura i Esport, a la Federació Valenciana de Municipis i Províncies i a les diputacions provincials valencianes.